

Hallituksen puoliväliriihi

25.4.2017

NUORTEN SYRJÄYTYMISEN VÄHENTÄMINEN

Hallitusohjelman tavoitteena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia, ehkäistä syrjäytymistä, vähentää koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten (NEET) määrää ja koulutuksen keskeyttämistä sekä edistää nuorten työllistymistä.

Lasten ja nuorten hyvinvointia, opiskelua ja työllistymistä tukevasta järjestelmästä on kehittynyt monimutkainen. Se ei kannusta riittävästi lapsia ja nuoria löytämään omia vahvuuksiaan, eikä omaa polkua järjestelmässä ole helppo löytää. Palveluiden, kannustimien ja tukitoimien riittämätön koordinaatio ja yhteistyön puute heikentävät toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Hallitus käynnistää alla olevat toimenpiteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten määrän vähentämiseksi. Toimenpiteillä varmistetaan oikea-aikainen ja tarpeen mukainen tuki lapsen, nuoren ja perheen erilaisiin tarpeisiin. Toimeenpanon tukemiseksi hallitus selvittää lasten, nuorten ja perheiden palveluiden monialaiseen yhteistyöhön liittyvän tiedonhallinnan nykytilan ja kehittämistarpeet, verkostajohtamiseen liittyvät ongelmat sekä sivistys- ja opetustoimen ja koulutuksen järjestäjien ja sotepalvelujen yhdyspinnat (kunta- ja maakuntarajapinnat).

Hallitus tarkastelee toimenpiteiden etenemistä säännöllisesti strategiaistunnoissa ja NEET-ministeriryhmässä ja päättää tarvittaessa tavoitteiden saavuttamisen edellyttämistä lisätoimista.

Toimenpiteet:

Koulutus ja vapaa-aika

1. Lisätään **varhaiskasvatukseen** osallistumista ja parannetaan kasvatuksen laatua. Nostetaan varhaiskasvatukseen osallistumisastetta kohti muiden pohjoismaiden tasoa. Päivitetään varhaiskasvatustarkastuslaki syksyllä 2018 ja laaditaan varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta toimista, joilla edistetään lasten osallistumista varhaiskasvatukseen, kehitetään henkilöstön osaamista sekä vahvistetaan varhaiskasvatuksen laatua ja vaikuttavuutta. Kehitetään varhaiskasvatuksen henkilöstörakennetta. Tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua ja pedagogiikkaa, nostaa henkilöstön osaamistasoa sekä lisätä lasten ja perheiden saamaa moniammatillista tukea.
2. **Turvataan koulutustakuu** eli toisen asteen koulutuspaikka jokaiselle peruskoulun päättäneelle. Vähennetään ammatillisen koulutuksen keskeyttämistä ammatillisen koulutuksen reformin tuomin uusin työkaluin. Uusi rahoitusmalli, vahvemmat työelämäyhteydet, yksilölliset opintopolut ja jatkuva haku vahvistavat koulutuksen läpäisyä ja vähentävät keskeyttämistä. Hyödynnetään uutta koulutuspolkua erityisesti nuorille soveltuvana työpaikkaoppimisen muotona. Kehitetään yksilöllisiä koulutuspolkuja tukevaa oppimisanalytiikkaa. Hyödynnetään koulutuksen järjestäjien jo käytössä olevia, hyviksi ja vaikuttaviksi osoittautuneita käytäntöjä koulutuksen läpäisyn vahvistamiseksi ja levitetään käytännöt valtakunnallisesti kaikkien koulutuksen järjestäjien hyödynnettäviksi.

3. Turvataan jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen (**harrastustakuu**). Harrastustakuulla ehkäistään ylisukupolvista syrjäytymistä, vahvistetaan lasten ja nuorten itsetuntoa, tuetaan oppimista ja parannetaan koulussa viihtymistä. Toteutuksen pohjana käytetään opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän raporttia. Harrastustakuu vaatii valtion, kuntien, koulujen, kolmannen sektorin ja kotien tiivistä yhteistyötä.
4. Estetään koulujen välisten erojen kasvua ja edistetään **koulutuksen tasa-arvoa** haasteellisempien alueiden kouluille suunnatuilla tasa-arvoavustuksilla. Alueellisen tasa-arvon vahvistamiseksi luodaan uusi konsultoivan tuen malli koulutuksen järjestäjille, jotka eivät ole vuosiin osallistuneet kehittämistoimintaan.
5. Vahvistetaan **maahanmuuttajataustaisten** oppilaiden ja opiskelijoiden koulutuspolkuja ja ohjausta. Kehitetään suomen/ruotsin kielen opiskelumahdollisuuksia. Parannetaan mahdollisuuksia perusopetuksen täydentämiseen. Siirtymiä koulutusasteelta toiselle kehitetään hallinnonalojen ja koulutusmuotojen rajat ylittäen. Luodaan kotona lapsia hoitavien vanhempien koulutukseen pysyvä, joustava malli, joka otetaan käyttöön vuonna 2018.
6. Selvitetään syitä **poikien tyttöjä heikompaan osaamiseen ja koulumenestykseen**. Käynnistetään Teas-rahoituksella olemassa olevaan tutkimukseen ja kansainväliseen vertailuun perustuva selvitys syistä, jotka Suomessa johtavat poikien tyttöjä heikompaan osaamiseen, koulumenestykseen, alhaisempaan koulutustasoon sekä suurempaan NEET-osuuteen ja syrjäytymisriskiin.
7. Opinnollistetaan **työpajatoimintaa**. Työpajatoimijat ja koulutuksen järjestäjät kehittävät yhteistyössä työpajatoimintaa siten, että työpajoja voidaan hyödyntää nykyistä monipuolisemmin osaamisen hankkimista tukevana oppimisympäristönä ja oppimisen tukipalveluna.
8. Tehostetaan **koulutuksen nivelvaiheisiin** kohdistuvia toimia ja sujuvoitetaan koulutusasteelta toiselle siirtymistä tuomalla yhteen perusopetuksen päättäneille nuorille tarkoitettua lisäopetusta (kymppiluokka) ja ammatillisen peruskoulutuksen valmentavaa opetusta (VALMA).
9. Käynnistetään arviointi erityisopetuksen kehittämistarpeista.

Yhteistyön, toimintatapojen ja toiminnan vaikuttavuuden parantaminen

10. **Vakiinnutetaan ohjaamoiden toiminta**. Tehostetaan, selkeyttään ja kootaan yhteen nuorille tarkoitettuja ohjaus-, sosiaali-, terveys, työvoima- ja nuorisopalveluita ja lyhennetään palveluprosessien kestoja. Lisätään julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä. Määritellään Ohjaamoiden järjestämisvastuu osana meneillään olevia uudistuksia ja asetetaan ministeriöiden, elinkeinoelämän edustajien ja kolmannen sektorin edustajista koostuva ohjausryhmä ohjaamoiden toiminnan tavoitteellisuuden vahvistamiseksi.

11. Hyödynnetään **sektorirajat ylittävää ekosysteemiajattelua** ja DigiNyt-hankkeessa kehitettyjä toimintamalleja syrjäytymisen ehkäisyssä ja 20–24 -vuotiaalle nuorille suunnattujen yksilöllisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden järjestämisessä.
12. Toteutetaan **vaikuttavuusinvestointihanke** (SIB), jolla kanavoidaan yksityistä pääomaa NEET-nuorten määrän vähentämiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee keväällä ja kesällä 2017 yhdessä Sitran ja kiinnostuneiden kuntien kanssa SIB-hankkeen nuorten työllisyyden edistämiseksi ja ulkopuolisuuden vähentämiseksi.

Korjaavat toimet

13. Selvitetään mahdollisuudet ottaa käyttöön ilman ammatillista tutkintoa oleville nuorille tarkoitettu tuki (**osallistumistulo**) Heikki Hiilamon raportin pohjalta. Asetetaan ministeriöiden yhteinen työryhmä, joka arvioi Hiilamon ehdotusten lainsäädäntö- ja kustannusvaikutukset vuoden 2017 syyskuun loppuun mennessä.
14. Selvitetään **nuorten pitkäaikaisten toimeentulotukiasiakkaiden** tilanne, toimintakyky ja tuen tarpeet, jotta heitä voidaan paremmin auttaa kohti koulutus- ja työpolkua.
15. Selvitetään **Kelan ammatillisen kuntoutuksen kriteerien** muutostarpeita siten, että nuoret, joilla on vakavia toimintakyvyn ongelmia, pääsisivät näiden palvelujen piiriin nykyistä joustavammin. Selvitys tehdään osana kuntoutusjärjestelmää koskevaa TEAS-hanketta. Nuorten kuntoutuksen kehittämislinjaukset tehdään kuntoutuskomiteassa, joka jättää mietintönsä syyskuun 2017 loppuun mennessä.
16. Tuetaan ja levitetään viranomaisten sekä lasten ja nuorten parissa toimivien järjestöjen yhteistyöhön perustuvia **syrjäytymistä ennalta ehkäiseviä toimintamalleja** ja käytäntöjä kuten Ankuri-malli ja Yli hyvä juttu -toimintamalli.
17. Turvataan **Aikalisä**-toiminta. Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen -toimintamalli tarjoaa psykososiaalisia tukitoimia nuorten miesten syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi. Se mahdollistaa aktiivisen tuen tarjoamisen nuorille miehille kutsunnoissa ja varusmies- tai siviilipalveluksen keskeytyessä.
18. Palkataan varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneita henkilöitä **sopimussotilaiksi** korkean työttömyyden alueilla sijaitseviin varusmieskoulutusta antaviin joukko-osastoihin.
19. Puolustushallinto katsoo varusmiesten **saapumiserien** määrää ja ajankohtia ensisijaisesti valmiudellisista lähtökohdista, mutta ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon myös oppilaitosten alkamis- ja päättymisajat.